

АГУУЛГА

1. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА	2
2. УУЛЫН АЖЛЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	6
3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГУЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	10
4. 2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗОРИЛТ	11
5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	13
6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	17
7. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫН ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	19
8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	20
9. ТҮҮХ СОЁЛЫН АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ АРГА ХЭМЖЭЭ	20
10. ОСОЛ,ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	21
11. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	24
12. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	25
13. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	27
14. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	28

1. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

Манай компани 2009 оноос уул уурхайн салбарт 100 хувь дотоодын хөрөнгө оруулалтаар үйл ажиллагаа явуулж эхэлсэн бөгөөд Завхан аймгийн Завханмандал суманд орших Баянхайрхан талбайд MV-021001 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг АМГТГ-ын кадастрын албанаас 2017 оны 12 дугаар сарын 28-ны өдөр авсан болно. Гравитацийн аргаар алтны хүдэр боловсруулах үйлдвэрийг байгуулан 2021 оны 9 дүгээр сараас ажиллаж эхэлсэн.

Техник эдийн засгийн үндэслэл

Төслийн олборлолтын техник эдийн засгийн үндэслэлийг 2018 онд Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлэн батлуулсан. 2021 онд нэмэлт тодотгол хийлгэсэн.

	ТЭЗҮ	Огноо	Гүйцэтгэсэн байгууллага
1	Завхан аймгийн Завханмандал сумын нутагт орших Баянхайрхан талбайн Зүүн шувуу уулын алтны үндсэн ордыг далд аргаар ашиглах техник-эдийн засгийн үндэслэл	2018.07.10	“Пауэр Опен Пит” ХХК
2	Завхан аймгийн Завханмандал сумын нутагт орших Баянхайрхан талбайн Зүүн шувуу уулын алтны үндсэн ордыг далд аргаар ашиглах техник-эдийн засгийн үндэслэл тодотгол	2021.07.06	GLOGEX Геологи уул уурхайн зөвлөх үйлчилгээ

Байгаль орчны үнэлгээ

Төслийн үйл ажиллагааны явцад гарах байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг 2018 оны 12 сард зөвлөх үйлчилгээний мэргэжлийн байгууллага болох Хос санаа ХХК-иар хийлгэж, БОАЖЯ-ны БОНБУ-ний мэргэжлийн зөвлөлийн хуралд хэлэлцүүлэн батлуулсан. 2021 онд нэмэлт тодотголийг Эм И Си Эс Зэт Би ХХК-иар нэмэлт тодотгол хийлгэсэн.

	Ерөнхий үнэлгээ	Огноо	Гүйцэтгэсэн байгуулга
1	Баянхайрхан нэртэй алтны үндсэн ордыг ашиглах төсөл	2017.11.14	БОАЖЯ
2	Алтны үндсэн ордыг далд аргаар ашиглах, баяжуулах үйлдвэрийн төсөл	2021.08.11	БОАЖЯ
Нарийвчилсан үнэлгээ			
3	Завхан аймгийн Завханмандал сумын нутаг “Баянхайрхан талбайн Зүүн шувуу уулын алтны үндсэн ордыг далд аргаар ашиглах” төслийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ	2018 оны 12 сар	“Хос санаа”ХХК
4	Завхан аймгийн Завханмандал сумын нутагт байрлах “Шувуун хар уул” ХХК –ийн MV-021001 дугаартай Зүүн шувуун уулын алтны бүлэг ордын зүүн болон өмнөд хэсгийн алтны үндсэн ордыг далд аргаар ашиглах төслийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний нэмэлт тодотголын тайлан	2021 оны 12 сар	“ЭМ И СИ ЭС ЗЭТ БИ” ХХК

Байгаль орчны аудит			
5	“Шувуун хар уул” ХХК-ийн Завхан аймгийн Завханмандал сумын нутагт орших Баянхайрхан (MV-021001) алтны үндсэн ордыг далд аргаар олборлон баяжуулах төсөлд хийсэн байгаль орчны төлөвлөгөөт аудитын тайлан	2021 оны 11 сар	“Алтан шанага” ХХК
6	Шувуун уулын алтын бүлэг ордын зүүн болон өмнөд хэсгийн алтны үндсэн ордыг далд аргаар ашиглах төслийн байгаль орчны аудитын тайлан	2023 оны 08 сар	“Эко-Акюрэси” ХХК

Ордын товч танилцуулга

Ордын нөөц

Алтны орд газрын нөөц баялгийг 2017 оны 01 дүгээр сарын 31-ний өдөр Монгол Улсын эрдэнэсийн санд бүртгэхийг Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлд санал оруулж батлуулсан. 2021 оны 03 дугаар сарын 16-ны өдөр Н/32 тушаалаар нөөц дахин Монгол Улсын эрдэнэсийн санд бүртгэхийг Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлд санал оруулж батлуулсан.

Зүүн хэсгийн алтны үндсэн ордод алтны захын агуулга 0.1 г/т түвшин 21378.82 тн хүдэр, 100.38 кг алт үүнээс бодитой (В) нөөц 14761.17 тн хүдэр 73,67 кг алт, боломжтой (С) нөөц 6617.65 тн хүдэр, 26.71 кг алт байна.

Өмнөд хэсгийн алтны үндсэн ордод бодитой В нөөц 131,854.5тн хүдэр, 989.61кг алт, боломжит С нөөц 76,90,25 тн хүдэр 316,09 кг алт байна.

Нийт бодит болон боломжит В-С зэргээр 230,2 мян.тн хүдэрт 1406.1 кг алтны нөөцтэй ба үйлдвэрлэлийн аргаар 219,1 мян.тн хүдрийг олборлон боловсруулж 1159.4 алтыг гарган авахаар төлөвлөсөн байна.

Далд уурхай

Уурхайн олборлолт далд хэлбэрээр явагдах бөгөөд Зүүн шувуу уулын далд уурхайг босоо болон налуу амаар хослуулан, Өмнөд хэсгийн далд уурхайг налуу амаар олборлоно. Өмнөд болон Зүүн хэсгийн далд уурхайн олборлолтыг ээлжэн эхлүүлэх ба ашиглалтын эхний 1-3-р жилүүдэд Зүүн шувуу уулын далд уурхайг олборлож дуусахаар төлөвлөсөн. Өмнөд шувуу уулын далд уурхай нь 6 жилийн турш ажиллахаар төлөвлөсөн байна. Далд уурхайн ашиглалтын системийн сонголтыг хүдрийн биетийн уул-геологийн нөхцөлд тулгуурлан сонгосон бөгөөд Зүүн шувуу уулын далд уурхайг хүдэр хоршоолох ашиглалтын системээр, Өмнөд шувуу уулын далд уурхайг баганат ашиглалтын системээр олборлохоор тус тус сонгосон байна.

Зүүн хэсгийн алтны хүдрийн биет нь 260 градусын суналын дагуу 260 м, уналын дагуу дунджаар 60 м сунаж тогтсон. Өмнөд хэсгийн алтны хүдрийн биет нь 165 градусын суналын дагуу 290 м, уналын дагуу 215 м сунаж тогтсон. Далд уурхайн хүчин чадлыг баяжуулах үйлдвэрийн хүчин чадалд тулгуурлан хоногт 150 тн хүдэр олборлоно.

Баяжуулах үйлдвэр

Баяжуулах үйлдвэр гравитаци-уусгалтын хосолсон аргыг ашиглахаар төлөвлөсөн ба үйлдвэрийн гравитацийн хэсэг болох хүдэр бутлах, нунтаглах, гравитаци, уусган баяжуулах, шүүн шахах тохог төхөөрөмжийг 2019 онд ашиглалтанд оруулан хүдэр баяжуулан боловсруулж байна. Уусган баяжуулах хэсэг болох уусгалтын тоног төхөөрөмж, десорбци, хайлуулалт, хатаах компрессор зэргийг 2025 онд ашиглалтанд оруулах бөгөөд технологийн туршилтаар гравитаци-уусгалтын технологийн аргаар алтны металл авалт нийт 96.75% хүрнэ.

Баяжуулах үйлдвэрийн үндсэн үзүүлэлт

Хүдэр баяжуулах үйлдвэрийн хүчин чадал	45,000 тн/жил
	200 тн/хоног 8.29 тн/цаг
Хүдэр баяжуулах үйлдвэрийн ажиллах хугацаа	6 жил
	365 хоног/жил
Нунтаглах, баяжуулах үйлдвэрийн цаг ашиглалт	87.0%
Хүдэр бэлтгэх технологи	2 шатны бутлалт, 1 шатны нунтаглалт
Нунтаглагдсан хүдрийн ширхэглэл	0.074 мм /40.0%/
Хүдэр баяжуулах технологи	Гравитаци-уусгалт
	хосолсон
Хаягдлын хэлбэр	хуурай

Төслийн байршил

Орд нь Завхан аймгийн Завханмандал сумын нутагт орших бөгөөд Завханмандал сумын төвөөс 58 км, Завхан аймгийн төвөөс баруун тийш 210 км, Улаанбаатар хотоос баруун тийш 1200 км зайд орших бөгөөд Завхан аймгийн Дөрвөлжин сумын нутагт орших Баян-Айрагийн алт, зэсийн ордоос зүүн хойш 55 км зайд байрладаг.

Төслийн талбайн байршил

Тусгай зөвшөөрлийн талбайн мэдээлэл

Тусгай зөвшөөрлийн талбайн нэр, дугаар	Талбайн хэмжээ (га)	Солбицолууд	
		х	у
Баянхайрхан MV-021001	1460,51	94° 40' 41,3"	48° 14' 49.5"
		94° 40' 41,3"	48° 12' 46.66"
		94° 39' 19.75"	48° 12' 46.66"
		94° 39' 19.75"	48° 12' 20.87"
		94° 38' 22.75"	48° 12' 20.87"
		94° 38' 22.75"	48° 13' 25.3"
		94° 37' 30.1"	48° 13' 25.3"
		94° 37' 30.1"	48° 14' 49.5"

Байгаль орчин, нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдлын товч танилцуулга

Цаг үүр: Энэ бүс нутагт харьцангуй дулаан боловч жигд биш эх газрын хуурай уур амьсгалтай. Хүйтний улиралын үргэлжлэх хугацаа богино, хүйтний үргэлжлэх хугацаа 12-1 сарын хооронд /-32⁰С-36⁰С/ үргэлжлэнэ. Халуун үеийн үргэлжлэх хугацаа 6-8 сарын хооронд /+32⁰С+35⁰С/ үргэлжлэнэ. Энэ үед хур тунадас харьцангуй бага бөгөөд жилийн тунадасны хэмжээ дунджаар 100-150 мл-ээс хэтрэхгүй. Хавар намрын улирал удаан үргэлжлэх бөгөөд уур амьсгал тогтворгүй байдаг. Эдгээр улиралд салхины хүч ихсэж, элсээр шуурдаг.

Ургамалжилт: Энэхүү нутаг нь Завхан ба Хүнгүй голын хооронд орших цав толгодот нутаг, Д.Т.Д. 1400-1500 м-ээс хэтрэхгүй харьцангуй өндөр уул нурууд, толгодорхог тал газартай хослон тогтсон бэсрэг уулсын район юм. Ургамалжлын хувьд харгана бүхий хялганат, хялгана - хазаарт уулын хээр, нам газраараа монгол өвс - чулуусаг алаг өвст уулын хээр, хялгана - агьт уул хоорондын хөндий зонхилдог. Ургамалжлын хувьд Шувуун хар уул ХХК-ийн Баянхайрхан төслийн талбайд 2024 оны байдлаар нийт 21 овог, 49 төрөл, 68 зүйл ургамал бүртгэдэн. Баянхайрхан төслийн талбайд бүртгэсэн зүйл ургамлын ангиллын үндсэн бүлгүүдийн бүтцийг авч үзэхэд шивэрсэн, ойм, шивлээн хүрээний ургамалгүй, нүцгэн үртэний хүрээний 2, далд үртэний хүрээний 66 зүйл (үүнээс нэг талтан 15 зүйл, хос талтан 51 зүйл) байна. Энд бүртгэгдсэн ургамлаас үетэн, сонгино, лууль, баширтанбуурцагтан, уруул цэцэгтэн, гол гэсэртэний овгууд нь төрөл, зүйлийн тоогоор эхний 6-д жагсаж байгаа бөгөөд бусад овгууд нэгээс хоёр зүйлтэй байна. Эхний 6 овогт багтах зүйл ургамлууд лицензийн талбай орчмын бүх зүйлийн ихэнхийг буюу 67.12% -ийг бүрдүүлж байна.

Амьтан: Уурхайн орчимд тал хээр, говийн бүст, зонхилсон амьтад амьдардаг. Тэдгээрийн дотроос туурайтан, мэрэгчид, жигүүртэн, хэвлээр явагчид, шавж зэрэг амьтад олон байдаг. Ууланд аргалт, янгир цөөн тоогоор тохиолдоно. Хээр талд цагаан зээр, үнэг, хярс, чоно, туулай, тарвага, зурам, үхэр оготно, үлийн цагаан оготно, алаг даага, хонин ба могой гүрвэл, ховроор өмхий хүрэн, булга суусар тааралдана. Ууландаа могой элбэг тохиолдоно. Жигүүртнээс

бүргэд, элээ, хэрээ, алаг шаазгай, цохилуурт, төрөл бүрийн болжмор түгээмлээс гадна усны шувуудаас бор галуу, нугас, ангир, хун цахлай, зэрэг шувууд байдаг.

Усан хангамж ба хэрэглээ: Судалгааны талбай нь усан хангамжийн хувьд тааруухан, усан сүлжээ муу хөгжсөн газар юм. Ойр орчимд байнгын урсгалтай гол, горхи булаг шанд зэрэг хөрсөн дээрх ус байхгүй. Талбайн хоёр талаар урсдаг Завхан, Хүнгүй голууд нь тухайн дүүргийн үндсэн байнгын урсгалтай ус болно. Нийт талбай нь Завхан голын ай сав, Хүнгийн голын ай сав гэсэн 2 ай савд багтана. Хур тунадас ихтэй жил гуу жалгыг дагаж түр зуурын урсгал ус буй болдог. Голуудын ус нь элсний хольцтой урсдаг хэдийн ундны хэрэгцээг бүрэн хангадаг. Шувуун уул, Бүрхээр, Хар уул зэрэг ус хагалбарын хооронд хөрсний ус сайтай тул гүний худгууд нь ус сайтай, байдаг байна.

Бүс нутгийн хөгжил, зам харилцаа, дэд бүтэц: Хүн амын суурьшил харьцангуй сийрэг, суурин газраа арай нягт, ажиллах хүчний нөөц бага юм. Нутгийн оршин суугчдын ихэнх нь мал аж ахуй эрхэлж, түүний ашиг шим, түүхий эдээр ахуй амьдарлаа залгуулан амьдардаг. Талбайн хүрээнд төв суурин газар байхгүй, зөвхөн завханмандал сумын төв байдаг. Сумын төвд хүн ба мал эмнэлэг, эмийн сан, соёлын төв, сургууль, цэцэрлэг зэрэг төрийн байгууллагууд байдаг. Зам харилцааны хувьд орон нутгийн замтай, сумын төв нэгдсэн цахилгаан сүлжээнд холбогдсон, зундаа Хүнгүйн голд байрладаг усан цахилгаан станцаар хангагддаг.

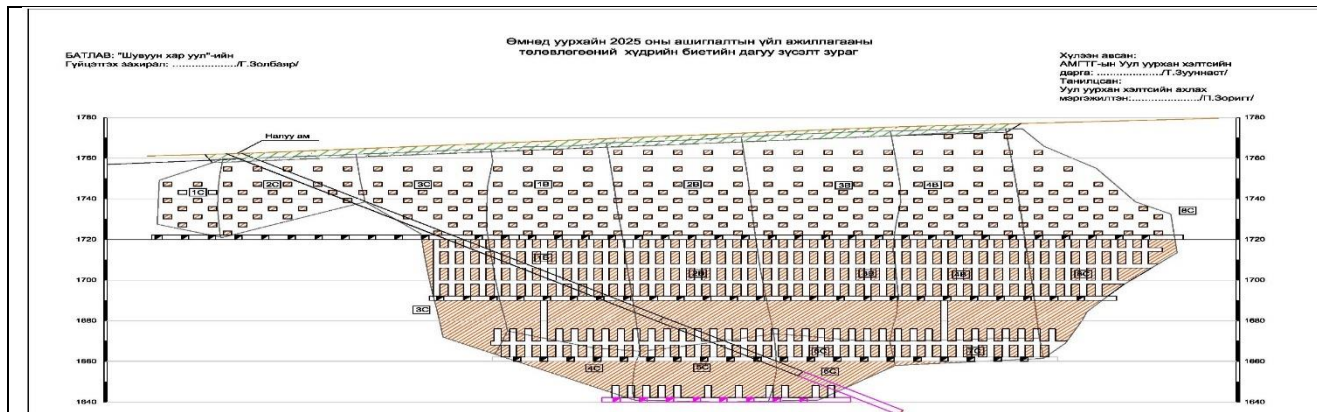
2. 2025 ОНЫ УУЛЫН АЖЛЫН ТӨЛӨВЛӨЛТ

2.1 Далд уурхайн олборлолт

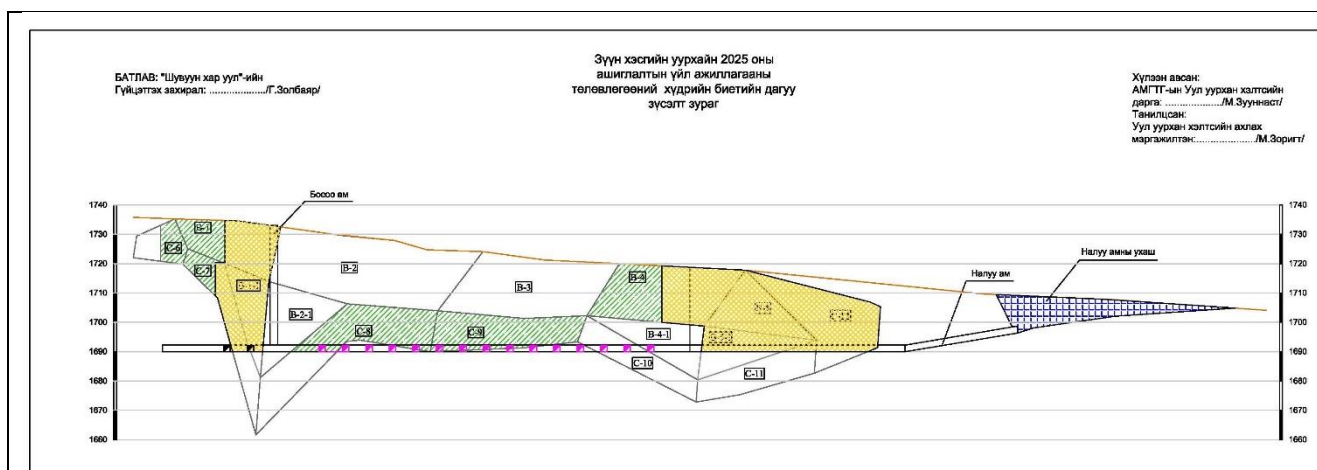
Шувуу хар уул ХХК-ийн Баянхайрхан төслийн батлагдсан нөөц нь зүүн болон өмнөд гэсэн 2 хэсгээс бүрдэх бөгөөд төлөвлөгөөт онд Өмнөд болон Зүүн хэсэгт далд уурхайн олборлолтын ажил явуулахаар төлөвлөсөн. Тус онд Өмнөд хэсгийн 2-5 түвшингээс 52.65 мянган тн хүдэр, зүүний хэсгээс 1 дүгээр түвшингээс 4.96 мянган тн хүдэр, нийт 57.61 мянган тн хүдэр олборлохоор төлөвлөсөн.

Далд уурхайн ажлын төлөвлөлтийн зураг

Далд уурхайн ажилчид 14/14 хоногийн ВАХТ-ын системээр ажиллаж байгаа ба хоногт 2 ээлжээр, нэг ээлжийн үргэлжлэх хугацаа 12 цаг байна.

2024 оны төлөвлөлтийн зураг /Өмнөд хэсэг/

2024 оны төлөвлөлтийн зураг /Зүүний хэсэг/

2.2 Хайгуулын ажил

Өмнөх судалгааны ажлуудаар шинээр хэтийн төлөвтэй алтны хэд хэдэн илрэл тогтоогдсон бөгөөд эдгээрт үнэлгээ өгөх, шинээр талбай илрүүлэх зорилгоор 2025 онд Баянхайрхан ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлт талбайд эрлийн маршрут, геологийн нарийвчилсан зураглал, далд нэвтрэлт, суваг малталт, хийн цохилтот болон баганат өрөмдлөг, ховилон, цэглэн, керний дээжлэлтүүд болон лабораторын ажлуудыг тус тус гүйцэтгэхээр төлөвлөөд байна.

Эрлийн маршрут, зураглалын ажил

Эрлийн маршрутыг ашигт малтмалын хуримтлал, тэдгээртэй холбоотой хувирал, биет зэргээс гар дээж аван сонирхол татахуйц эрдэсжилт, хувиралтай агуулагч болон судлын төрлийн чулуулгаас штуфийн дээж авч шинжилгээнд хамруулна. Талбайн хүрээнд 24 т/км эрлийн маршрутын ажлыг төлөвлөж тус бүр 96га болон 144га бүхий нийт 240 га/ эрлийн 2 хэсэгшилд 1:5000 масштабтай геологийн зураглалын ажлыг хийж гүйцэтгэнэ.

Уулын далд малталт

Уулын далд малталтын ажлыг 2-р хэсэг болон Харчулуут уулын уул толгод ихтэй, өрөмдлөгийн ажил явуулахад хүндрэлтэй, сайн судлагдаагүй хэсэгт хүдрийн биетийг үргэжлэлийг мөрдөх, сорьцлох, параметрийг тогтоох зорилгоор малтана.

	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Утга
1	Босоо ам	м	45
2	+1714 м-ийн түвшний тээврийн штрэк	м	100
3	+1685 м-ийн түвшний холбоос малталт	м	36
4	+1685 м-ийн түвшний тээврийн штрэк	м	415
Нийт			596

Өрөмдлөг тэсэлгээний ажил

Хүдрийн биетийн агуулагч чулуулаг нь кварц, боржин, диорит, гранодиорит ба чулуулгийн бат бэхийн коэффициент нь профессор М.М.Протодьяконовын ангиллаар $f=7-9$ байна. Иймд малталт, нэвтрэлтийн өрөмдлөг тэсэлгээний ажлын тооцоог чулуулгийн физик-механик шинж чанар, одоогийн тэсрэх бодис тэсэлгээний хэрэгслийн зарцуулалтаас хамааруулан тооцоолсон.

д/д	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Налуу ам	Штрэк	Орт
1	Малталтын хөндлөн огтлолын талбай	м ²	7.1	5.4	3.1
2	Шпурын гүн /Хий нүх/	м	1.5	1.5	1.5
3	Шпурын гүн /Цөмлөх/	м	1.5	1.5	1.4
4	Шпурын гүн /Нураах/	м	1.4	1.4	1.3
5	Шпурын гүн /Хэв засах/	м	1.4	1.4	1.3
6	Нийт өрөмлөгийн урт	м	40.0	39.9	23.1
7	Шпур ашиглалтын коэффициент	м	0.9	0.9	0.9
8	Мөргөцгийн бодит ахилт	м	1.2	1.2	1.1
9	Тэсэлгээний дараах чулуулгийн эзэлхүүн, Сийрэгжээгүй	м ³	7.2	5.5	2.9
10	Сийрэгжилтийн хувь	%	40.0	40.0	40.0
11	Тэсэлгээний дараах чулуулгийн эзэлхүүн, Сийрэгжсэн	м ³	10.1	7.6	4.1
12	Хий нүх	ш	3.0	3.0	3.0
13	Цөмлөх шпурын тоо	ш	5.0	4.0	4.0
14	Нураах шпурын тоо	ш	8.0	8.0	-
15	Хэв засах шпурын тоо	ш	12.0	13.0	10.0
16	Нийт шпурын тоо	ш	28.0	28.0	17.0
17	Өрөмдлөгийн хувийн зарцуулалт	м ³ /м	0.2	0.1	0.1
18	Тэсрэх бодисын бодит хувийн зарцуулалт	кг/м ³	4.2	5.5	5.8
19	Нийт шаардагдах тэсрэх бодис	кг	30.0	30.0	16.8
Тэсэлгээний ажилтай холбоотой зарцуулалт /1м³ ахилтанд/					

20	Тэсрэх бодис	кг/м ³	4.2	5.5	5.8
21	Цочир дамжуулагч ДША	м/м ³	2.0	2.6	4.9
22	Цахилгаан тэслүүр	шир/м ³	0.2	0.3	0.5
23	Хором удаашруулагч	шир/м ³	2.8	3.7	4.2

Суваг малталт

Суваг малталтын ажлыг хувирлын бүс, хүдэржилт бүхий биетийн унал, сунал, хэлбэр, хэмжээ, тархалтыг гадаргуугаас тогтоох, дараагийн нэвтрэлтийн ажлын чиглэлийг тодорхойлох зорилгоор дунджаар 6м урт, 1,2 м өргөн 1,6 м гүнтэй 8 ш суваг буюу нийт 92,6 м³ буюу суваг малталтыг хийж, түүнээс нийт 56 ширхэг ховилон дээж авахаар төлөвлөж байна. Малталтын ажлын явцад дээжлэлт болон бичиглэл, баримтжуулалтыг хийсний дараа суваг тус бүрийг булж нөхөн сэргээлт хийнэ. Суваг булалтын ажлын хэмжээ 115,2 м³ байна.

Өрөмдлөгийн ажил

2025 онд Баянхайрхан төслийн талбайд ашиглалтын үеийн нэмэлт хайгуулын ажлын хүрээнд өмнөх жилүүдэд хийгдсэн хайгуулын ажлуудын торлолыг нягтруулан ордын хүрээг тэлэх, нөөцийг ихэсгэх, эрдэсжилтын тархалт, түүний чиглэлийг нарийвчлах, хувиралын бүсүүдийг олж илрүүлэх, хүдрийн биетийн чиглэл болон цар хэмжээг тогтоох, хүдрийн исэлдлийн бүс, эрдсийн найрлага, структур-текстурын онцлогуудыг судлах зорилготойгоор нийтдээ 5000 тууш метр ажлыг хийн цохилтот болон баганат өрөмдлөгийн аргачлалуудаар хийхээр төлөвлөөд байгаа бөгөөд өрөмдлөгийн үеийн үр дүн болон зорилгоос хамааран өрөмдөх байршил өөрчлөгдөж болно.

Хийн цохилтот өрөмдлөгийг 5 учаскт нийтдээ 3000 тууш метр өрөмдлөгийн ажил хийхээр төлөвлөөд байна.

Баганат өрөмдлөгийг нийтдээ 2000 тууш метр хийхээр төлөвлөж байгаа бөгөөд хийн цохилтот өрөмдлөгийн үр дүнгээс хамаарах ба нийт өрөмдөгдөх метр өөрчлөгдөж болно.

Сорьцлолын хувьд эрэл хайгуулын ажлын явцад 42 ш цэгэн сорьц, далд малталтын ажлын явцад нийт 168 ш ховилон дээж, хийн цохилтод өрөмдлөгийн ажлын явцад 1 метрийн интервал тутмаас үртсэн дээж, баганат өрөмдлөгийн явцад 500ш чөмгөн дээж сорьцлоно.

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Төслийн талбайн байгаль орчны төлөв байдал болон гол, болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд, түүнд өртөх байгаль орчин, тухайлбал, газрын гадарга хэвлий, агаар, гадаргын болон газрын доорх ус, хөрсөн бүрхэвч, ургамлан нөмрөг, амьтны аймаг, тусгай хамгаалалттай газар нутаг, түүх, соёлын дурсгал, төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн иргэдийн нийгмийн байдал, эрүүл мэндэд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг тодорхойлсон. Мөн тэдгээр гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийн эрчим, тархалт, хэмжээг тодорхойлж, тоон ба чанарын үнэлгээг гарган БОННУ-нд тусгасан байдаг.

Үр дагаварын тодорхойлолт

1-Хөнгөн	2-дунд зэрэг	3-Ноцтой	4-Онц ноцтой	5-Гамшгийн
Шууд нөлөөлөл				
Эх үүсвэр орчимдоо нөлөөлөл үүсгэх бөгөөд хурдан хугацаанд бүрэн нөхөн сэргээгдэх боломжтой. (Ажлын нэг хоногт)	Эх үүсвэр орчимд нөлөөлөл үүсгэх бөгөөд богино хугацаанд бүрэн нөхөн сэргээгдэх боломжтой. (Долоо хоног)	Эх үүсвэр орчимдоо нөлөөлөл үүсгэх бөгөөд дунд хугацаанд бүрэн нөхөн сэргээгдэх боломжтой. (Нэг сар)	Нөлөөллийн цар хүрээ нь орон зай, цаг хугацааны хязгаарлалтгүй бөгөөд удаан хугацааны нөхөн сэргээлт шаардана. Нөлөөлөл нь нөхөн сэргээгдэх боломжгүй хохирол үлдэнэ. (Олон жил)	Нөлөөллийн цар хүрээ нь орон зай, цаг хугацааны хязгаарлалтгүй маш өргөн хүрээнд тархах ба урт хугацааны нөхөн сэргээлт шаардана. Нөлөөлөл нь нөхөн сэргээгдэх боломжгүй ноцтой хохирол үлдэнэ. (Олон жил)
Шууд бус нөлөөлөл				
Байхгүй	Эх үүсвэр орчимдоо нөлөөлөл үүсгэх бөгөөд хурдан хугацаанд бүрэн нөхөн сэргээгдэх боломжтой. (Ажлын нэг хоногт)	Эх үүсвэр орчимдоо нөлөөлөл үүсгэх бөгөөд богино хугацаанд бүрэн нөхөн сэргээгдэх боломжтой. (Долоо хоног)	Эх үүсвэр орчимдоо нөлөөлөл үүсгэх бөгөөд дунд хугацаанд бүрэн нөхөн сэргээгдэх боломжтой. (Нэг сар)	Нөлөөллийн цар хүрээ нь орон зай, цаг хугацааны хязгаарлалтгүй бөгөөд удаан хугацааны нөхөн сэргээлт шаардагдана. Нөлөөлөл нь нөхөн сэргээгдэх боломжгүй хохирол үлдэнэ. (Олон жил)

Нөлөөллийн үнэлгээний матриц

Тохиолдох магадлал		ҮР ДАГАВАР				
		1-хөнгөн	2-дунд зэрэг	3-ноцтой	4-онц ноцтой	5-гамшгийн
A	Маш өндөр	Дунд	Их	Маш их	Маш их	Маш их
B	Өндөр	Дунд	Их	Их	Маш их	Маш их
C	Болзошгүй	Бага	Дунд	Их	Маш их	Маш их
D	Бага	Бага	Бага	Дунд	Их	Маш их
E	Ховор	Бага	Бага	Дунд	Их	Их

4. 2025 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨӨНИЙ ЗОРИЛТ

Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээнд тусгагдсан зөвлөмжийн дагуу 2025 онд уурхайн үйл ажиллагаанаас гарч болзошгүй сөрөг нөлөөллүүдээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах, үүссэн нөлөөллийг бууруулах, арилгах үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн явуулна.

Өнгөрсөн онд шинээр баяжуулах үйлдвэрийн өргөтгөл ашиглалтад орж үйл ажиллагаа нь эхлэх байсан боловч эхлээгүй энэ онд эхлэхээр болсон тул химийн бодисын ашиглалттай холбоотой орчны хяналтыг өргөжүүлэх, хяналт шинжилгээний ажлын давтамжийг нэмэгдүүлэх, орчны хяналтын хэмжилтүүдийг нарийвчлан гүйцэтгэх, байгаль орчны ажилтнуудыг нарийн мэргэжлийн сургалтанд хамруулж мэргэжлийн арга зүй эзэмшүүлэх, чадавхжуулах ажлыг үргэлжлүүлэхээр энэ жилийн гол зорилт болгон ажиллана. Мөн Тэрбум мод үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд орон нутгаас шинээр олгох газарт мод тарих ажлыг үргэлжлүүлж арчилгаа, тордолгооний ажлыг гүйцэтгэх, мөн дүйцүүлэх хамгаалах хөтөлбөрийн хүрээнд өнгөрсөн жилийн амьтны судалгаагаар лицензийн талбайн Зүүн тал Нурамт уулын зүүн бэлд байгаа 12 тарваганы нүхэнд 8 бодгаль болох монгол тарвагыг нутагшуулахаар зорилт болгон ажиллана.

Тус онд төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын хэмжээг 143,282,000 / нэг зуун дөчин гурван мянга хоёр зуун наян хоёр мянга/ төгрөг байхаар төсөвлөсөн бөгөөд үүний 50 хувийг “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.9, 9.10, “Ашигт малтмалын тухай” хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.1.8-д заасны дагуу “Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн баталгааны тусгай данс болох Төрийн сангийн 100900013406 тоот дансанд байршуулна.

Өмнөх жилүүдэд тус дансанд байршуулсан барьцаа хөрөнгийг дараах хүснэгтэнд харууллаа.

Шилжүүлсэн огноо	Тухайн жилийн БОМТ-нд төсөвлөсөн зардал, мян.төг	Байршуулсан хөрөнгө, мян.төг	
1	2019.09.11	30,000	15,000
2	2020.09.24	15,000	7,500
3	2021.02.10	19,540	9,770
4	2022.01.24	39,080	19,540
5	2023.01.10	35,110	17,555
6	2023.12.25	70,582	35,291
НИЙТ		138,730	85,116

ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗАРДЛЫН НИЙТ ДҮН

№	Төлөвлөгөөний төрөл	Зардлын дүн / мян.төг/
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	10,540.0
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	31,400.0
3	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	10,200.0
4	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
5	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	500.0
6	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	6,120.0
7	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	4,100.0
8	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	11,125.0
9	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	12,000.0
10	Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	7,000.0
Төлөвлөгөөний нийт зардал		92,985.0

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

4.1 Агаарын чанар									
#	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал /мян.төг/	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Эрх зүйн баримт бичиг
1	Тоосжилт үүсгэх эх үүсвэрүүдэд урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах	Бутлуураас үүсэх тоосны тархалтыг тоосны чөлөөт уналтын аргаар 1500 метрийн радиуст хэмжилт хийх замаар тоосны тархалтыг тогтоох	Уурхайн үйл ажиллагаа явагдаж буй талбай	төг	500.0	2	1,000.0	5 болон 10 сард	БОННУ
2	Хийн хаягдлаар агаар бохирдох	Хаягдлын сангийн агаар дахь синилийн хүчлийн агууламжийг хэмжиж, бүртгэл хөтлөх	Хаягдлын сангийн орчим	төг	1.0	12	1,00.0	Долоо хоног бүр	
3		Тээврийн хэрэгслүүдээс ялгарах хийг хянах, машин техникийн засвар үйлчилгээг төлөвлөсөн хугацаанд тогтмол хийх	Бүх тээврийн хэрэгсэл	-	-	-	Засварын хэлтсийн төсөвт	Хуваарьт хугацаанд	Агаарын тухай хууль,
4	10 м/с-ээс дээш салхитай байх үед газар шорооны ажил хийлгэхгүй байх	Завхан аймгийн УЦУОШГ-тай гэрээ байгуулан цаг агаарын мэдээ хүлээн авч, өдөр тутмын үйл ажиллагаандаа ашиглах	Уурхайн талбай	төг	1	-	200.0	Цаг агаарын мэдээнд үндэслэн	
5	Уурын зуух, үйлдвэрийн орчим суурин хяналтын багаж суурилуулах	Агаарын чанарын хэмжилтийн багажыг баталгаажуулж, суурилуулах, бүртгэл хөтлөх	Уурхайн талбайд	төг	-	2	1,000.0	3 сард суурилуулах, бүртгэл 7 хоног бүр	
6	Уурхайн дотоод технологийн замд тээврийн хэрэгслийн хурдыг хянах	Тээврийн хэрэгсэл технологийн замаар 40 км/цаг хурдтай явж байгаа эсэхэд хяналт тавих	Технологийн зам	-	-	1	100.0	7 хоног бүрийн үзлэг шалгалтаар	

							Дэд дүн	3,300.0		
4.2 Газрын гадарга, газрын хэвлий										
№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал /мян.төг/	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Эрх зүйн баримт бичиг	
1	Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг тогтсон нэг маршрутын дагуу явуулах	Далд уурхайгаас баяжуулах үйлдвэр хүртэлх технологийн замыг ашиглах, шинээр зам гаргахгүй байх	Технологийн зам	тн	500.0		500.0	7 хоног бүрийн үзэг шалгалтаар	БОННУ	
2	Шимт хөрсний хуулалт, хадгалалт, овоолгыг стандартын дагуу хийх	Шинээр газар хөндөгдсөн тохиолдолд стандартыг баримтлан шилт хөрсийг хуулах, хагдалах	Уурхайн нийт талбай	га	-	-	-	Тухай бүрт		
3	Тос тосолгооны материалын асгаралт, шүүрэлтийн хяналтыг тогтмол хийх	Долоо хоног бүрийн байгаль орчны үзлэг шалгалтыг хийх, илэрсэн зөрчлийг арилгуулах	Уурхайн нийт талбай	төг	500.0	12	500.0	7 хоног бүрийн үзлэг шалгалтаар		
4	Аюултай хог хаягдал түр хадгалах байр дээр асгаралтын иж бүрдэл байрлуулах	Аюултай хог хаягдал түр хадгалах талбайд дээр асгаралтын иж бүрдэл байрлуулж, ашиглах сургалт явуулах	Тээврийн хэрэгсэл ашиглагч ажилтнууд	төг	1,000.0	2	1,000.0	2 дугаар улиралд		
5	Шинээр газар хөндөхийн өмнө тухайн талбайд үзлэг шалгалт хийх	Шинээр газар хөндөх үед тухайн талбайд үзлэг хийж, газар хөндөх зөвшөөрөл олгох	Уурхайн талбайд	төг	100.0	-		Тухайн тохиолдол бүрд		
							Дэд дүн	2,000.0		

4.3 Газрын доорх ус									
№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал /мян.төг/	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Эрх зүйн баримт бичиг
1	Гүний усны нөөцийг бохирдуулах	Шатах тослох материалаар бохирдсон хөрсийг хадгалах талбайд үзлэг шалгалтыг тогтмолжуулах	Уурхайн хэмжээнд	төг	1,000.0	Сард 2 удаа	100.0	7 хоног бүрийн үзлэг шалгалтаар	БОННУ
2	Хаягдлын сангаас үүсэх эрсдэл	Хаягдлын сангийн хяналтын 2 цооногоос дээж авч цианидын шинжилгээ хийлгэх	Үйлдвэр	төг	150.0	4	600.0	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгасан.	
3	Анхан шатны цэвэрлэх байгууламжаас үүсэх эрсдэл	АШЦБ-ын технологийн горимыг сайжруулж хаягдал усыг стандарт хэмжээнд байлгах	АШЦБ	төг	3,000.0	1	2,000.0	8 дугаар сард	
4	Гүний усны нөөц	Худгийн тоолуур, ус хангамжийн шугам хоолойд Завханмандал сумын Байгаль хамгаалагч нартай хамтран хяналт тавьж ажиллах	Уурхайн хэмжээнд	төг	50.0	12	600.0	Сар бүр	
5	Ус ашиглалтын дүгнэлтийн Усны газраас авах			төг	640.0	1	640.0	1-р улиралд	Усны тухай хууль
6	ХНЗГСГЗ-наас ус ашиглах зөвшөөрөл авч гэрээ байгуулах			-	-	-	-	1-р улиралд	Усны тухай хуулийн 28.6, 29.1
7	Ус бохирдуулсны дүгнэлт гаргуулах			-	-	-	-	2-р улиралд	
8	Хаягдлын сангийн дэргэдэх нурсан хяналтын цооногийг орон нутгийн байгууллагад хүрээлгэн өгөх			-	100.0	-	100.0	1 дүгээр улиралд	Усны тухай хууль
Дэд дүн							4,040.0		

4.4 Ургамлан нөмрөг

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал /мян.төг/	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Эрх зүйн баримт бичиг
1	Онц шаардлагагүйгээр ургамлан бүрхэвчийг хөндөхгүй байх	Газар хөндөх тохиолдолд урьдчилан газар хөндөхийн өмнө үзлэг шалгалтыг хийж, газар хөндөлтийг аль болох бага түвшин байлгах	Уурхайн хэмжээнд	төг	500.0	-	500.0	Тухайн тохиолдол бүрд	БОННУ
2	Уурхайн талбайд шинээр газар хөндөх үед тухайн талбайд байгаа нэн ховор ургамлыг нүүлгэн шилжүүлэх	Шинээр газар хөндөхийн өмнө тухай талбайд ургамлан бүрхэвчийн үзлэг хийх, Нэн ховор ургамал бүртгэгдсэн тохилдолд нүүлгэн шилжүүлэх.	Уурхайн хэмжээнд	төг	500.0	-	500.0	Тухайн тохиолдол бүрд	БОННУ
Дэд дүн							1,000.0		

4.5 Амьтны аймаг

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал /мян.төг/	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Эрх зүйн баримт бичиг
1	Лицензийн талбайд ан хийх, үр зулзага, үүр сүйтгэхгүй байх талаар ажилтнуудад мэдлэг өгөх	Уурхайн нийт ажилтнуудын дунд тухайн бүс нутгийн амьтдын талаар, авран хамгаалах талаар сургалт орох	Уурхайн хэмжээнд	төг	100.0	1	100.0	2 улиралд	БОННУ

2	Хөрсөнд үүрлэдэг жижиг хөхтөн амьтдын амьдрах орчин алдагдах, сүйтгэгдэх	Шинээр газар хөндөхийн өмнө тухай талбайд амьтны нүх байгаа эсэхэд үзлэг хийх, бүртгэгдсэн тохилдолд нүүлгэн шилжүүлэх	Уурхайн хэмжээнд	төг	100.0	-	100.0	Тухай тохилдол бүрд	БОННУ	
							Дэд дүн	200.0		
							НИЙТ ДҮН	10,540.0		

6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

2025 онд далд уурхайн олборлолтын үед шинээр газар хөндөгдөхгүй болон өнгөрсөн жил хөндөгдсөн газар байхгүй байгаа тул техникийн нөхөн сэргээлтийг технологийн замд гаргах үед хөндсөн 1 га талбайд хийхээр төлөвлөсөн.

Биологийн нөхөн сэргээлтийг технологийн зам гаргах үед хөндөгдөөд өнгөрсөн жил техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн 0,1 талбайд хийхээр төлөвлөлөө.

Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд Завханмандал сумын ЗДТГ-аас олгогдсон талбайд мод тарьж арчилгаа тордолгоо, хамгаалах ажлыг үргэлжлүүлэн хийхээр тусгалаа.

№	Нөхөн сэргээлт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмж их нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, /мян.төг/	Нийт зардал, /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Эрх зүйн баримт бичиг
1	Техникийн нөхөн сэргээлт	технологийн замд гаргах үед хөндсөн 1 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлт хийх	га	1.0	-	500.0	5 сард	MNS 5917:2008

2	Биологийн нөхөн сэргээлт	технологийн зам гаргах үед хөндөгдөөд өнгөрсөн жил техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн 0.2 га талбайдд биологийн нөхөн сэргээлтийг хийх	га	0,1	-	800.0	жилд	
3	Тэрбум мод үндсэний хөдөлгөөний хүрээнд	Завханмандал сумын ЗДТГ-аас олгогдох талбайд мод тарихад шаардагдах зардал	ш	5,000	-	15,000.0	5,10 дсар	MNS6253-3:2011
		Харуул хамгаалалт	төг	5	1320.0	6,600.0	5-9 сар	
		Баянхайрхан уурхайн төслийн талбайд бортгонд бургасны мөчрөөр тарилт хийж бойжуулах	ш	10,000	300	3,000.0	5 сард	MNS6253-3:2011
4	Цэцэрлэгт хүрээлэнгийн Ногоон байгууламж	Хашааг засварлах,арчилгаа тордолгоо хийх	ш	1	1,000.0	1,000.0	5-9 сар	MNS6253-3:2011
		Харуул хамгаалалт	ш	5	700.0	3,500.0	5-9 сар	
		Шаардлагатай тохиолдолд нөхөн тарилт хийх	ш	500	2.0	1,000.0	5 сар	
НИЙТ ДҮН						31,400.0		

7. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫН ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Дүйцүүлэн хамгаалах хөтөлбөрийн хүрээнд 2024 онд хүлэмжид бойжуулсан Алтан харганы суулгацыг гадаа /хүлэмжийн гадна талбай/ талбайд шилжүүлэн байрлуулна. Энэ онд хүлэмжид дахин Алтанхарганы үрээр тарилт хийж суулгац бэлтгэнэ.

2024 онд хийсэн амьтны судалгаагаар уурхайн лицензийн талбайн зүүн талд Нурамт уулын зүүн бэлд байгаа тарваганы 12 нүхэнд тарвага нутагшуулах боломжтой гэж дүгнэсэн бөгөөд судалгааны байгууллагаас санал болгосны дагуу 8 эм, 2 эр бодгалийг нутагшуулахаар төлөвлөлөө.

+№	Дүйцүүлэн хамгаалах	Хамгаалах арга хэмжээ	Хэмжилх нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, /мян.төг/	Нийт зардал, /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Эрх зүйн баримт бичиг
1	Суулгац бэлтгэх	Модны үрийн соёололтыг тодорхойлох	ш	-	100.0	100.0	3 сард	MNS2429:2009
		Үрээр тарилт хийх	ш	2000	-	300.0	5 сард	
		Арчилгаа тордолгоо хийх явцад гарах зардал		3000	0.6	1,800.0	5-9 сард	MNS5994:2009
2	Дүйцүүлэх хамгаалах талбайд тарвага нутагшуулах	Мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх	-	-	-	8,000.0	6 сард	БОННУ
НИЙТ ДҮН						10,200		

8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

2025 онд уурхайн олборлолт тэлж, шинээр газар хөндөгдөхгүй тул нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээ тусгагдаагүй болно.

9. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Эрх зүйн баримт бичиг
1	Соёлын өвийг хамгаалах	Уурхайн олборлолтын үед архелог, палеонтологийн ямар нэгэн олдвор илэрвэл нэн даруй мэргэжлийн байгууллагад мэдэгдэнэ.	Олдвор илэрсэн тухайн газарт	-		500.0	Жилийн хугацаанд	БОННУ
НИЙТ ДҮН						500.0		

10. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Өнгөрсөн онд баяжуулах үйлдвэрийн өргөтөл баригдаж, технологийн явцад химийн бодис ашиглахтай холбоотойгоор осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөг энэ жилээс эхлэн БОМТ-д тусгаж байна.

Баяжуулах үйлдвэрт нийтдээ 14 төрлийн химийн бодис ашиглах бөгөөд тухайн бодисны талаар мэдээллийг дараах хүснэгтэд харууллаа.

№	Химийн бодисын нэр		Химийн томъёо	CAS дугаар	Зориулалт
	Монгол нэршил	Англи нэршил			
1	Давсны хүчил	Hydrochloric acid	HCl	7647-01-0	уусгалт: салгах
2	Шохой	Lime, Quicklime	CaO	1305-78-8	уусгалт: орчин тохируулах
3	Натрийн шүлт	Sodium hydroxide	NaOH	1310-73-2	уусгалт: орчин тохируулах
4	Идэвхжүүлсэн нүүрс	Activated carbon	C	7440-44-0	уусгалт: шингээлт
5	Натрийн цианид	Sodium Cyanide	NaCN	143-33-9	уусгалт: уусгах
6	Флокулянт	Polyacrylamide	C ₂ H ₅ N	9003-05-8	уусгалт: тунадасжуулагч
7	Азотын хүчил	Nitric acid	HNO ₃	7697-37-2	хайлуулалт: цэвэршүүлэх
8	Натрийн карбонат	Sodium carbonate	Na ₂ CO ₃	497-19-8	хайлуулалт: цэвэршүүлэх
9	Натрийн тетраборат	Sodium tetraborate	Na ₂ B ₄ O ₇	1303-96-4	хайлуулалт: цэвэршүүлэх
10	Төмрийн сульфат	Iron sulfate	FeSO ₄	13463-43-9	хоргүйжүүлэлт: саармагжуулах
11	Хүхрийн хүчил	Sulfuric acid	H ₂ SO ₄	7664-93-9	хоргүйжүүлэлт: саармагжуулах
12	Натрийн мета бисульфит	Sodium metabisulfite	Na ₂ S ₂ O ₅	7681-57-4	хоргүйжүүлэлт: саармагжуулах
13	Зэсийн сульфат	Copper sulfate	CuSO ₄	7758-99-8	хоргүйжүүлэлт: тунадасжуулалт

14	Кальцийн гипохлорид	Calcium hypochlorite	Ca(ClO) ₂	7778-24-3	хоргүйжүүлэлт: саармагжуулах
----	---------------------	----------------------	----------------------	-----------	---------------------------------

Химийн бодисыг аюул осолгүй тээвэрлэх, хадгалах, ашиглах үед үүсэх аюул ослын эрсдэлийг бууруулах, аргилгах чиглэлээр дараах арга хэмжээнүүдийг авч ажиллана.

№	Аюулгүй ажиллагааны арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Эрх зүйн баримт бичиг
Химийн бодисын тээвэрлэлтийн үед авах арга хэмжээ							
1	Химийн бодисыг тээвэрлэхдээ тогтоосон маршрутын дагуу тээвэрлэх	Тээвэрлэлт хийх нутаг дэвсгэр	-	-	-	Химийн бодисын тээвэрлэлт хийсэн тохиолдолд	Химийн хорт болон аюултай бодисыг хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам
2	Химийн бодисын тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах	Тээвэрлэлт хийх нутаг дэвсгэр	1	1000.0	1,000.0		
3	Химийн бодисыг тээвэрлэх үедээ тээврийн хэрэгсэлд тэмдэг тэмдэглэгээг журмын дагуу байрлуулах	Тээвэрлэлт хийх нутаг дэвсгэр	10	40.0	400.0		
4	Тээвэрлэлт эхлэхийн өмнө нийт жолооч нарт химийн бодисын сургалтанд хамруулах	Нийт жолооч, ажилтнууд	10	50.0	500.0		
Дэд дүн					1,900.0		
Химийн бодисын хадгалалтын үед авах арга хэмжээ							
1	Химийн бодисыг хадгалах ААЗ-ыг дагаж мөрдөх	Баяжуулах үйлдвэр	-	-	-	тогтмол	Химийн хорт болон аюултай
2	Химийн бодис нэг бүрийн ХАЛМ-ийг агуулах бүрд шинэчлэн байршуулах	Баяжуулах үйлдвэр	-	-	-	7 сард	

3	Химийн бодисыг зарцуулалтад тогтмол бүртгэл хөтлөх	Баяжуулах үйлдвэр	-	-	-	Сар бүр	бодисыг хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам
4	Химийн бодисын сав баглаа боодлын хаягдалд бүртгэл хөтлөх	Баяжуулах үйлдвэр	-	-	-	Сар бүр	
5	Химийн бодисыг сав баглаа боодлыг саармагжуулан хадгалах, дахин боловсруулах эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагад өгөх	Баяжуулах үйлдвэр	2 удаа	1,500.0	3,000.0	Хагас жилд	
Дэд дүн					3,000.0		
Химийн бодисын ашиглалтын үед авах арга хэмжээ							
1	Химийн бодисыг ашиглах ААЗ-ыг дагаж мөрдөх, шинэчлэн боловсруулах	Баяжуулах үйлдвэр	-	-	-	тогтмол	Химийн хорт болон Аюултай бодисын тухай хууль
2	Химийн бодисыг ашиглалтын үеийн аюулгүй ажиллагааны сургалт хийх	Нийт ажилтнуудад	2	50.0	100.0	Хагас жилд	
3	Баяжуулах үйлдвэрийн шугам хоолойд үзлэг шалгалт хийж, тогтмолжуулах	Баяжуулах үйлдвэр	12	-	-	Сар бүр	
4	Химийн бодисын сав баглаа боодлыг саармагжуулан хадгалах, дахин боловсруулах эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагад өгөх	Баяжуулах үйлдвэр	2 удаа	500.0	1,000.0	Хагас жилд	
5	Химийн бодисын зарцуулалтын улирлын тайланг Аймгийн БОАЖГ-т хүргүүлэх	Баяжуулах үйлдвэр	4 удаа	20.0	80.0	Улирал бүр	
6	Химийн бодисын зарцуулалтын хагас жил, жилийн эцсийн тайланг Завханмандал сумын ЗДТГ-т хүргүүлэх	Баяжуулах үйлдвэр	2 удаа	10.0	20.0	Хагас жил бүр	
7	Химийн бодисын зарцуулалтын жилийн тайланг БОАЖЯ-нд хүргүүлэх	Баяжуулах үйлдвэр	1 удаа	20.0	20.0	Жилийн эцэст	

Дэд дүн	1,220.0
НИЙТ ДҮН	6,120.0

11. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Уурхайн хэмжээнд гарч буй хог хаягдлыг ангилан ялгах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах эрх бүхий мэргэжлийн байгууллага өгөх, ажилтнуудад хог хаягдлын талаар мэдлэг олгох сургалт хийх зэрэг арга хэмжээг авч ажиллана.

Хог хаягдлын талаар арга хэмжээ		Хамрах хүрээ, эх үүсвэр	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал /мян.төг/	Тоо хэмжээ /жилээр/	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
10.1 Ахуйн болон энгийн хог хаягдал								
1	Ахуйн хог хаягдлыг ангилах	Уурхайн хэмжээнд	м ³	-	-	-	Өдөр тутам	Хог хаягдлын тухай хууль
2	Ахуйн хог хаягдлын түр хадгалах цэгийг сайжруулах	Уурхайн хэмжээнд	м ³	500.0	-	500.0	4 сард	
3	Ахуйн хог хаягдлыг сумын хогийн цэгт хүргэх		тн	120.0	12	1,200.0	Хуримтлагдсан үед	
4	Энгийн хаягдлын үйлчилгээний хураамж төлөх		төг	140.0	12 сар	1,400.0	Сар бүр	
Дэд дүн						3,100.0		
10.2 Аюултай хог хаягдал								
5	Аюултай хог хаягдлыг ангилан ялгаж дахин боловсруулах эрх бүхий мэргэжилийн байгуулагатай гэрээ байгуулж шилжүүлэх		-	2500.0	2	500.0	-	Хог хаягдлын тухай хууль
6	Аюултай хог хаягдлын түр хадгалах цэгт тэмдэг тэмдэглэгээ нэмэж байрлуулах		төг	500.0	1	500.0		
Дэд дүн						1,000.0		

НИЙТ ДҮН	4,100.0	
-----------------	----------------	--

12. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

11.1 Агаарын мониторинг

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил, тоо хэмжээ	Хугацаа ба давтамж	Нэгжийн зардал, /мян.төг/	Нийт зардал, /мян.төг/	Баримтлах стандарт, арга аргачлал
1	Агаар дахь бохирдуулагч CO, SO ₂ , H ₂ S хий хэмжих	Хяналтын 4 цэгт	Сар бүр	1.0	140.0	MNS4585:2016
2	PM10, PM2.5 тоосны хэмжилтийг хийх	Хяналтын 4 цэгт	2 долоо хоног бүр	1.0	140.0	
3	Тоосны идэвхгүй уналтын хэмжилт хийх	Хяналтын 5 цэгт	Сар бүр	140.0	500.0	EPA хүлцэх хэмжээг баримтлана.
4	Хаягдлын сангийн орчим цианидын хийн хэмжилт хийх 4 цэг	Хаягдлын сан	2 долоо хоног бүр	1.0	140.0	MNS4585:2016
5	Дуу шуугианы хэмжилт	Хяналтын 4 цэг	Сар бүр	-	-	
Дэд дүн					920.0	

11.2 Усны мониторинг

№	Хяналт шинжилгээ хийх цэг	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Нэгжийн зардал, /мян.төг/	Нийт зардал, /мян.төг/	Баримтлах стандарт, арга аргачлал
1	Уурхайн ашиглалтын худаг - бүрэн шинжилгээ	Ашиглалтын 3 худаг	2	228.0	1,368.0	MNS 6148:2010
2	Хаягдлын сангийн хяналтын цооног – бүрэн шинжилгээ	Хаягдлын сангийн 2 цооног	2	228.0	500.0	MNS 0900:2018

3	Хаягдлын сангийн хяналтын цооног – цианидын шинжилгээ	Хаягдлын сангийн 2 цооног	6	110.0	1,320.0	MNS 6148:2010
4	Ус цэвэрлүүлэх төхөөрөмжөөр цэвэрлэсэн ус	Гал тогоо	2	124.0	248.0	MNS 0900:2018
5	АШЦБ-аас гарсан цэвэрлэсэн усны шинжилгээ	Орох гарах хэсэг	4	99.0	396.0	MNS4943:2015
6	АШЦБ-аас гарсан цэвэрлэсэн усны бактерийн шинжилгээ	Гарах хэсэг	2	40.0	80.0	
Дэд дүн					3,912.0	

11.3 Хөрсний мониторинг

№	Хяналт шинжилгээ хийх цэг	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Нэгжийн зардал, /мян.төг/	Нийт зардал, /мян.төг/	Баримтлах стандарт, арга аргачлал
1	Шилт хөрсний агрохимийн шинжилгээ	Зүүн болон өмнөд ам – нийт 8 дээж	1	73.5	588.0	MNS 3310:1991
2	Мод тарих талбайн хөрсний агрохимийн шинжилгээ	Сумын ЗДТГ-аас олгосон 4 дээж	1	73.5	290.0	MNS 3310:1991
3	Хөрсний хүнд металлын шинжилгээ	Хяналтын 9 цэгт	2	57.5	1035.0	MNS5850:2018
4	Хүчиллэг урсацын шинжилгээ – 2 дээж	Хаягдлын овоолго өмнөд болон зүүн ам	1	1000.0	1000.0	MNS5850:2018
5	Цианидын шинжилгээ	Хаягдлын сангийн хяналтын 4 цэгт	2	110.0	880.0	MNS5850:2018
Дэд дүн					3,793.0	

11.4 Ургамлын мониторинг

№	Хяналт шинжилгээ хийх цэг	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Нэгжийн зардал, /мян.төг/	Нийт зардал, /мян.төг/	Баримтлах стандарт, арга аргачлал
---	---------------------------	-------------------------	--------------------	---------------------------	------------------------	-----------------------------------

1	Ургамлын зүйлийн бүрдэл, биомасс тодорхойлох	Лицензийн нийт талбайн хяналтын 10 цэгт	1	100.0	1,000.0	
2	Дүйцүүлэн хамгаалах талбайн зүйлийн бүрдэл, биомасс тодорхойлох	Дүйцүүлэн хамгаалах талбайн хяналтын 2 цэгт	1	100.0	200.0	
3	Нөхөн сэргээсэн талбайд	Зүүн аманд 1 га талбайд	1	100.0	100.0	
4	Тарьсан модны өсөлт, амьдралтыг тодорхойлох	Мод тарьсан талбай	1	200.0	200.0	
Дэд дүн					1,500.0	
11.5 Амьтны мониторинг						
№	Хяналт шинжилгээ хийх цэг	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Нэгжийн зардал, /мян.төг/	Нийт зардал, /мян.төг/	Баримтлах стандарт, арга аргачлал
1	Уурхайн талбай орчмын амьтны судалгаа	Лицензийн нийт талбай, дүйцүүлэн хамгаалах талбай	1	1,000.0	1,000.0	
Дэд дүн					1,000.0	
НИЙТ ДҮН					11,125.0	

13. УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Төсөв	Хугацаа	Гүйцэтгэх
1	Хөндлөнгийн хяналт шинжилгээ	5,000.0	4 болон 8 сард	Завхан аймгийн УЦУОШГ-ын лабораторын мэргэжилтнүүд
2	Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн явцад хяналт хийх	-	Улирал бүр	Байгаль орчны ахлах ажилтан хийх

3	Байгаль орчны Аудит хийлгэх	5,000.0	7-8 сард	Мэргэжлийн байгууллагаар
4	Байгаль орчны сургалт - Уурхайн байгаль орчны хяналт - Уурхайн химийн бодисын хэрэглээ - Хог хаягдлын менежмент - Түлшний асгаралтын үед авах арга хэмжээ	-	Нийт ажилтнуудын дунд сэдэв бүрээр нэг удаа	Байгаль орчны ажилтнууд
	Орон нутгийн иргэдэд Химийн бодисын хэрэглээний талаар сургалт явуулах	2,000.0	Жилд 1 удаа	Мэргэжлийн байгууллагаар
НИЙТ ДҮН		12,000.0		

14. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Хугацаа	Зардал /мян.төг/
1	Завханмандал сумын Мандал багийн иргэд	Багийн Иргэдийн Нийтийн Хуралд оролцон мэдээлэл өгөх	5 болон 10 сард	2,000.0
2	Завханмандал сумын иргэд	Нээлттэй хаалганы өдөрлөг зохион байгуулах	10 сард	5,000.0
3	Аймгийн БОАЖГ, ХНЗГ-ын сав газрын захиргаа, Сумын ЗДТГ	Байгаль орчны сарын товч тайлан – цахим хэлбэрээр	Сар бүр	-
НИЙТ ДҮН				7,000.0